

LIETUVOS KARO MOKYKLOS TRADICIJOS (1919–1940 M.)

Gintautas Jakštys

ĮVADAS

Skirtingų valstybių karo mokyklos viena nuo kitos skiriasi ne tik uniformomis, bet ir savitomis tradicijomis. Reikėtų pripažinti, kad net ir tos pačios valstybės skirtingos karo mokyklos dažnai puoselėja tik joms vieniems būdingas tradicijas, kurios jas išskiria iš kitų šios rūšies mokyklų.

Kiekviena karo mokykla savo tradicijas brangina, puoselėja ir jomis didžiuojasi. Tai lyg vizitinė jos kortelė. Tradicijų gimimas ir raida yra bene pats įdomiausias, bet kartu ir sunkiausiai tiriamas karinių vienetų ir organizacijų gyvenimo aspektas. Tradicijos dažniausiai kuriamos vadovaujantis ne konkrečiais įsakymais ar nurodymais, o karių bendruomenės ar vadovybės iniciatyva. Dėl to kyla nemažai sunkumų tiriant kariuomenės ir jos dalinių tradicijas ir raidą.

Tradicijos išskiria organizacijas, susivienijimus, taip pat ir karinius vienetus iš kitų panašių į juos darinių. Gali skambėti paradoksaliai, tačiau netgi tradicijų laikymasis – neatsiejama tradicijų sudedamoji dalis, nes jos svarbios ir gyvybingos tik tiek, kiek yra puoselėjamos individų grupės, kuriai kažką reiškia.

Žodis „tradicija“ (lot. *traditio*) reiškia perdavimą, pasakojimą. Sociologijos požiūriu tradicijos sudaro pagrindinę kultūrinės raidos tolydumo sąlygą, užtikrina visuomenės vertybių tęstinumą¹. Tradicijos tiesiogiai susijusios su jų laikymusi, saugojimu, perdavimu iš kartos į kartą ne tik mechaniškai atkartojant tam tikrus veiksmus ar jų seką, bet sąmoningai ir kūrybiškai jas puoselėjant ir tobulinant. Todėl tradicijos, kad ir konservatyvios, yra gana dinamiškos. Kiekviena karta, perduodama savo tradicijas, praturtina jas nauja patirtimi, todėl laikui bėgant jos keičiasi, įgydamos

¹ Lietuvių enciklopedija, T. XXXI, South Boston, 1964, p. 355.

savitų elementų.

1919–1940 m. Karo mokykloje gyvavusios tradicijos akivaizdžiai turėjo auklėjamąją reikšmę būsimiems Lietuvos kariuomenės karininkams. Tradicijos buvo kuriamos tiek vadovybės, tiek kariūnų iniciatyva, todėl jų buvo laikomasi savanoriškai – dažniausiai nuo pačių kariūnų priklausė jų raida ir gyvybingumas.

Apskritai aptariamojo laikotarpio Lietuvos kariuomenės tradicijos gana mažai tirtos galbūt dėl to, kad jos istorija nutrūko 1940 m. Emigracijoje, tremtyje ir okupuotoje Lietuvoje likę karininkai nesiekė išsaugoti arba kažkaip užfiksuoti kariuomenės, kurios neliko, tradicijų. Dar didesnė problema yra tai, kad prasidėjus atgimimo laikotarpiui dauguma tyrėjų sutelkė dėmesį į Lietuvos kariuomenės tragediją ir nesuskubo užfiksuoti dar likusių gyvų karininkų atsiminimų apie buvusios kariuomenės tradicijas. Tiesa, Lietuvos istorikų darbuose pasitaiko fragmentų, susijusių su Karo mokyklos ir kitų Lietuvos kariuomenės dalinių tradiciniais ritualais. Emigracijoje Lietuvos kariuomenės istoriją tyręs Vytenis Statkus, rašydamas apie Karo mokyklą, aptarė ir kai kurias jos tradicijas². Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo 2-ojo pėstininkų pulko tradicijoms dėmesio skirta neseniai pasirodžiusioje Valdo Rakučio ir Jono Vaičenonio parengtoje „Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorijoje“³. Pradėjus domėtis prieškario Lietuvos kariuomenės tradicijomis, pavyko paimti interviu iš Antano Navaičio, Zajančkausko, Augustino Bernadišiaus ir kitų iki 1940 m. Lietuvos kariuomenėje tarnavusių karininkų. Jų pateikta informacija padėjo autoriui parengti šį straipsnį. Tačiau daugiausia informacijos apie 1919–1940 m. Lietuvos Karo mokyklos tradicijas pavyko surinkti iš to meto kariuomenės žurnalų – „Kario“, „Kardo“ ir „Kariūno“.

Autoriaus tikslas – remiantis turima informacija pristatyti Karo mokyklos tradicijas, gyvavusias nuo jos įkūrimo 1919 m. iki išformavimo 1940 m. Šis tyrimas, tikiuosi, paskatins labiau domėtis Lietuvos kariuomenės dalinių praeitimi.

² Statkus V. Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940 m., Chicago, 1986.

³ Rakutis V., Vaičenonis J. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorija, Vilnius, 2012, p. 82–84.

TRADICIJŲ FORMAVIMASIS

Iki Pirmojo pasaulinio karo dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių lietuvių, pasiryžusių mokytis Rusijos karo mokyklose, buvo nedaug ir tie patys daugiausiai tarnavo eiliniai. Tam daugiausiai įtakos turėjo Rusijos imperijos administracijos Lietuvoje vykdoma rusinimo politika, dėl kurios lietuviai katalikai, norėdami gauti aukštesnę postą, turėjo priimti stačiatikių tikėjimą. Be to, lietuviai katalikai, norintys mokytis Rusijos karo mokyklose, turėjo gauti caro malonę, o tai nebuvo taip paprasta. Po 1905 m. revoliucijos sąlygos kiek sušvelnėjo, tačiau ir toliau katalikai nebuvo primami į generalinio štabo akademijas, o tai užkirsdavo karininkams kelią kilti karjeros laiptais. Todėl tarp lietuvių karininko profesija buvo nepopuliari, o besimokančių karo mokyklose – labai nedaug.

Estų ir latvių situacija iš esmės buvo kitokia. Protestantams jokių apribojimų studijuoti generalinio štabo akademijose nebuvo, tai leido siekti karjeros ir svarbių postų Rusijos imperijos kariuomenėje. Dėl to tiek tarp latvių, tiek tarp estų karininko profesija buvo gana populiari, o besimokančių karo mokyklose nemažai. Tai geriausiai rodo situacija Vilniaus karo mokykloje, kurioje 1907–1910 m. tarp besimokančių junkerių vos penki buvo lietuviai, o estų ir latvių – apie šimtą⁴.

Situacija kardinaliai pasikeitė prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui. Rusijos kariuomenėje pradėjus trūkti karininkų, 1914 m. buvo galutinai panaikinti visi apribojimai lietuviams katalikams. Mobilizuoti į Rusijos kariuomenę studentai lietuviai buvo siunčiami į karo mokyklas, kur po 4–5 mėn. sutrumpintų kursų įgydavo teisę tapti karininkais. Taip daug tautiškai susipratusių lietuvių studentų tapo Rusijos kariuomenės karo meto karininkais. Labai apytiksliais duomenimis, Rusijos kariuomenėje tarnavo apie 500 lietuvių karininkų. Absoliuti dauguma 1919–1921 m. Lietuvos kariuomenėje tarnavusių karininkų buvo karo meto karininkai. Šios aplinkybės ir lėmė, kad Rusijos imperijos karo mokyklose vyravusios tradicijos nepadarė lemiamos įtakos Lietuvos Karo mokyklos tradicijoms.

Lietuvos Karo mokykla kūrėsi pačiame Nepriklausomybės kovų įkarštyje. Jos istorija prasidėjo nuo „tuščio lapo“ ir nebuvo siejama nei su

⁴ Žukas K. Žvilgsnis į praeitį, Vilnius, 1992 (antrasis leidimas), p. 59.

XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje veikusiais kadetų korpusais, nei su carinės imperijos junkerių mokyklomis. Lietuvos Karo mokyklos karininkai ir kariūnai kūrė ir puoselėjo naujas, spontaniškai atsiradusias tradicijas.

Jos Lietuvos kariuomenėje formavosi gana stichiškai ir dažniausiai priklausė nuo konkretaus dalinio vadovybės iniciatyvos. Natūraliai susiklostė, kad Karo mokykla, kaip ir kiti kariuomenės daliniai, pirmiausia pradėjo švęsti šventes, kurias šventė Lietuvos visuomenė (Velykas, Kalėdas, kitas religines ir pasaulietines šventes), minėti valstybės atmintinas dienas (pvz., Nepriklausomybės dieną ir kt.). Paprastai šių švenčių proga krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas ir dalinių vadai išleisdavo įsakymus, kuriuose pasveikindavo karius. Tačiau šiuo laikotarpiu pradėtos švęsti ir metinės dalinių šventės – imtos minėti jų įkūrimo dienos. Būtent dalinio dienos minėjimai karinėje spaudoje sulaukdavo daug pelnytų kritikos.

Geriausias pavyzdys – Karo mokyklos metinės šventės. Minint pirmąsias Karo mokyklos įkūrimo metines 1920 m. sausio 25 d., mokiniams pamokų nebuvo. 11 val. jie buvo nuvesti į šiai sukakčiai paminėti skirtas šv. Mišias Įgulos bažnyčioje. Tą dieną geresniam maistui papildomai buvo skirta 1440 auksinų⁵. Tačiau minint antrąsias metines, Karo mokykloje, be šv. Mišių, buvo surengti iškilmingi pietūs. Šventiniam stalui padengti, be kitų produktų, buvo nupirkta: 13 dėžučių sardinių, 130 svarų pikliuotų miltų duonos, 20 svarų pyrago, 1500 pyragėlių, 300 porcijų ledų, 2 kalakutai, veršiukas, 2 žąsys, 32 dėžutės silkų, 60 gabalų kumpio, 4 buteliai konjako, 10 butelių „Flomat“, 4 buteliai „Malvazier“, 4 buteliai „Madeira“, 2 buteliai „Povilac“, 8 buteliai „Sehnlein“, 60 litrų degtinės ir 10 kibirų alaus⁶. Tačiau apskritai tuo metu visos šventės buvo švenčiamos labai kukliai.

Pasibaigus Nepriklausomybės kovoms ir Lietuvos kariuomenės daliniams gyvenant palyginti taikiu laikotarpiu, susiklostė palankios sąlygos daugiau dėmesio skirti ir dalinio kasdienio gyvenimo organizavimui.

XX a. trečiajame dešimtmetyje suaktyvėjo kariuomenės vadovybės veikla, siekiant daryti kryptingą įtaką kariuomenėje nusistovėjusioms ir dar

⁵ Karo mokyklai įsakymas Nr. 25, Kaunas, 1920 m. sausio 25 d.// LCVA. F. 1451. Ap. 2. B. 5. L. 12.

⁶ Karo mokyklai įsakymas Nr. 49, Kaunas, 1921 m. vasario 18 d.// LCVA. F. 1451. Ap. 2. B. 10. L. 16.

tik besiformuojančioms tradicijoms. Kaip tik šiuo laikotarpiu kai kurias svarbias dienas pradėta minėti rengiant „tradicinius pavojus“, papildyta ir karininko laipsnio suteikimo iškilmių ceremonija. Vėliau buvo skatinama daugiau kurti savų tradicijų, taip 1936 m. gegužės 8 d. įvykusiame visuotiniame Karininkų ramovės suvažiavime, be kitų klausimų, tuometis Ramovės seniūnų tarybos pirmininkas brg. gen. Vladas Nagius-Nagevičius iškėlė mintį, kad Ramovė turėtų sukurti daugiau savo tradicijų. Taip atsirado jaunųjų leitenantų inkorporavimo į Lietuvos karininkų ramovę tradicija.

PAKĖLIMO Į KARININKUS IŠKILMĖS

Viena svarbiausių visų valstybių kariuomenių sudedamųjų dalių buvo ir yra karininkai. Akivaizdu, kad karininkija – išskirtinė jos dalis, nes karininkai, tarnaudami kariuomenėje, praleidžia didžiąją savo gyvenimo dalį, todėl yra glaudžiai susiję su dauguma jos tradicijų. Išskirtinė, reikšmingiausia ir įsimintiniausia ceremonija – pakėlimo į karininkus (pirmojo karininko laipsnio suteikimo) iškilmės.

Šis ritualas ilgainiui gerokai pasikeitė, iki galutinai susiformavo. Karo mokyklos vadovybė, suprasdama jo svarbą karininkui, siekė, kad ši diena įsimintų visam gyvenimui. Pakėlimo į karininkus iškilmės išsiskyrė iškilmingumu ir nuoseklumu. Jos trukdavo nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro. Paskutinė Karo mokyklos auklėtinių, kaip kariūnų, diena buvo daugelio įvairių tradicijų, susijusių su absolventų virsmu iš kariūnų į Lietuvos kariuomenės karininkus, sintezė.

Šios iškilmių tradicijos formavosi gana ilgai ir galiausiai tapo savita, tik Lietuvos Karo mokyklai būdinga, pirmojo karininko laipsnio suteikimo absolventams ceremonija. Atsižvelgiant į sąlygas, kuriomis Karo mokykloje buvo rengiami karininkai, karininko laipsnio suteikimo ceremoniją galima padalyti į dvi dalis: karo meto karininkų ir taikos meto, arba kadrinių, karininkų iškilmės.

I–IV Karo mokyklos laidos buvo rengiamos pagal karo meto karininkų mokymo programą, jų mokymo trukmė tiesiogiai priklausė nuo padėties fronte. Todėl nenuostabu, kad karo meto kariūnų pakėlimo į karininkus

iškilmės būdavo paprastos ir praktiškos. Puikus pavyzdys – Karo mokyklos I karininkų laidos išleistuvės, kurios pagal mokyklos viršininko įsakymą turėjo prasidėti 1919 m. liepos 6 d. 11 val. ir vykti pagal nustatytą programą:

1) Šv. Mišios mokykloje, kurias turėjo laikyti Žemaičių vyskupystės atstovas.

2) Skaitymas įsakymo dėl paaukštinimo karūžais.

3) Sveikinimai.

4) Iškilmingi pusryčiai (pietūs – G. J.)⁷.

III karo meto laidos kariūnų pakėlimo į karininkus iškilmės irgi buvo kuklios. Jos prasidėjo pamaldomis Kauno Įgulos bažnyčioje. Po to čia pat, prie bažnyčios, išsirikiavusiems Karo mokyklos kariūnams buvo perskaitytas Respublikos Prezidento pakėlimo į pirmąjį karininko laipsnį aktas, jie iškilmingai pražygiavo pro tuometį Prezidentą Aleksandrą Stulginskį ir kariuomenės vadovybę – krašto apsaugos ministrą plk. Konstantiną Žuką, kariuomenės vadą gen. Silvestrą Žukauską ir kitus iškilmių dalyvius⁸. Grįžę į Karo mokyklą, jaunieji karininkai persirengė ir nuėjo į valgyklą. Nebuvo jokios iškilmingos vakarienės ar kažko panašaus į pobūvį.

Panašios buvo ir IV karo meto karininkų laidos kariūnų pakėlimo į karininkus iškilmės, tik vyko jos Petro Vileišio aikštėje, kur, be Karo mokyklos, buvo išrikiuota daugiau kariuomenės dalinių. Kadangi IV laida buvo viena iš gausiausių – ją baigė 209 absolventai, – iškilmingo akto skaitymas gerokai užtruko, o po to vyko trumpas paradas. Į vakare surengtas vaišės buvo pakviesti pulkų ir divizijų vadai, Generalinio štabo vadovybė⁹.

Apibendrinant kariūnų pakėlimo į karininkus iškilmių ypatumus galima konstatuoti, kad visų keturių karo meto karininkų laidų išleistuvės buvo ypač paprastos ir kuklios. Kažkokių ypatingų ar išsiskiriančių pakėlimo į karininkus ceremonijų tiesiog nebuvo. Su vėlesnėmis tradicijomis sietina tik tai, kad po įsakymo dėl pirmojo karininko laipsnio suteikimo skaitymo jaunieji karininkai iškilmingai pražygiuodavo pro tribūną, ku-

⁷ Karo mokyklai įsakymas Nr. 118, 1919 m. liepos 5 d., Kaunas // LCVA. F. 1451. Ap. 2. B. 1. L. 35 a. p.

⁸ Šliogeris V. Karo mokykla Kaune ir Vilniuje 1920 metais // Karys, 1964, Nr. 8, p. 232.

⁹ Maišiotas J. Karo mokyklos IV, kapitono Stepono Dariaus, laidai 60 metų // Karys, 1982, Nr. 2, p. 59.

riuje stovėdavo iškilmių svečiai ir vadovybė. Vakare, išskyrus III laidos iškilmes, buvo surengtos šventinės vaišės, jų metu skambėjo tostai, sveikinimai ir linkėjimai jauniems karininkams.

Esminis proveržis pakėlimo į karininkus tradicijų raidoje susijęs su 1923 m. spalio 22 d. išleista V kadrinių (pirmąja taikos meto) karininkų laida, kuri Karo mokykloje mokėsi dvejus metus. Būtent V laidos kariūnų pakėlimo į karininkus iškilmės tapo tolesnės šios tradicinės šventės pagrindu. Šventės dieną, 10 val., į A. Panemunėje Karo mokyklos absolventų išleistuvių proga laikomas pamaldas atvyko valstybės vadovas – Prezidentas Aleksandras Stulginskis, krašto apsaugos ministras mjr. Balys Šližys, kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas ir kt. Po pamaldų kariūnai su ginklais išsirikiavo prie bažnyčios. Čia buvo perskaitytas Prezidento įsakymas dėl pirmojo karininko – leitenanto – laipsnio suteikimo. Po to Prezidentas pasveikino jaunuosius karininkus, palinkėjo jiems kuo geriausios kloties. Į jo sveikinimo kalbą kariūnai atsakė keletą kartų sušukdami „valio“, o 5-ojo pėstininkų pulko orkestras sugrojo „Tautišką giesmę“. Vėliau kalbėjo krašto apsaugos ministras mjr. Balys Šližys ir kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas. Į visų kalbėjusiųjų sveikinimus ir linkėjimus absolventai atsakydavo darniu „valio“. Sveikinimų pabaigoje Karo mokyklos viršininkas gen. Jonas Galvydis-Bykauskas kartu su jaunaisiais leitenantais sušuko „valio“ už Prezidentą, Seimo pirmininką ir kariuomenės vadą. Po to absolventų kuopa iškilmingu maršu pražygiavo pro iškilmių svečius. Iš bažnyčios jaunieji leitenantai paržygiavo į mokyklos kareivines ir persirengė karininkų uniformomis. Vėliau Prezidentas su kitais svečiais atvyko į Karo mokyklą atlikti kardų įteikimo ritualo.

Mokyklos salė buvo papuošta pageltusių rudens lapų vainikais, o grindys pabarstytos eglių šakelėmis, stalas, ant kurio buvo sudėti kardai, užtiestas raudona gelumbe. Ant kardų geležčių blizgėjo išgraviruoti žymiausių lietuvių laimėtų mūšių pavadinimai ir datos. Vienoje pusėje, žemiau Vyčio, buvo išgraviruoti senovėje pasiektų pergalių vietų pavadinimai ir datos: „1236 m. Saulė, 1260 m. Durbė, 1410 m. Griunvaldas (Žalgiris – G. J.), 1506 m. Kleckas, 1514 m. Orša, 1564 Ula, 1605 m. Kircholmas (Salaspilis – G. J.), 1649 m. Lojovas, 1654 m. Šklovas, kitoje pusėje – Nepriklausomybės kovose iškovotų pergalių vietų pavadinimai ir datos: „1919 m. Panevėžys–Dauguva, 1919 m. Radviliškis, 1920 m. Giedraičiai“. Kardų rankenose

buvo iškaltas Vyčio kryžius.

Pirmą kartą Karo mokyklos istorijoje Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis, atsistojęs gale stalo, kiekvienam leitenantui įteikė kardą sakydamas: „Be reikalo nekelk, be garbės nenuleisk.“ Po kardų įteikimo ceremonijos Prezidentas, iškilnių svečiai, Karo mokyklos lektoriai ir auklėtiniai nusifotografavo prie kareivinių ir suėjo į valgyklą pietų. Šia proga buvo patiekta užkandžių ir karštųjų patiekalų. Iškilmingų pietų metu nebuvo jokių alkoholinių gėrimų, pasiūlyta tik „Ragučio“ limonado. Pavalgius buvo dainuojamos įvairios dainos, tokios kaip „Eina garsas nuo rubežiaus...“ ir kitos. Pietų pabaigoje vėl kalbėjo Respublikos Prezidentas, po jo kalbos buvo sušukta „valio“, visi, pritariant 5-ojo pėstininkų pulko orkestrui, sugiedojo „Tautišką giesmę“ ir „Ilgiausių metų“. Vėliau į kalbėtojų linkėjimus buvo atsakoma vieningu „valio“. Vakare, 20 val., svečiai buvo pakviesti į Karininkų klubą, kur turėjo vykti išleistuvių pobūvis – vakarėlis¹⁰. V laidos kadriniams karininkams buvo išduoti: 54 pistoletai „Mauser“, 25 pistoletai „Retolaza“, po 25 šovinius (kiekvienam), 79 pistoletų dėklai, 25 lietuviški kardai, 42 angliški kardai su kutais¹¹.

Visi karininkams skirti kardai buvo gaunami iš Lietuvos kariuomenės artilerijos dirbtuvių, kur prie jų, taupant valstybės lėšas, buvo pritvirtinami lietuviški simboliai.

Nors tyrimo metu nepavyko nustatyti kardų įteikimo ceremonijos sumanytojo, galima drąsiai teigti, kad šios ceremonijos pradžia sietina su gen. lt. Jonu Galvydžiu-Bykausku, kuris tuo metu vadovavo Karo mokyklai. Reikėtų pažymėti, kad nuo pat pradžių kardus teikdavo Lietuvos Respublikos Prezidentas, o jam negalint – krašto apsaugos ministras. Pirmą kartą pirmojo karininko laipsnio suteikimo iškilnėse 1925 m., išleidžiant VII kadrinių karininkų laidą, Respublikos Prezidentą pavadavo krašto apsaugos ministras plk. Teodoras Daukantas. Jis po šv. Mišių mokyklos salėje valstybės vadovo vardu pasveikino jaunuosius karininkus ir įteikė kardus.

Naują, stilingą, su išgraviruotomis svarbiausiomis Lietuvos istorinėmis datomis nuogą kardą dėdamas Karo mokyklos absolventui į rankas, jis sakė: „Be reikalo nekelk, be garbės nenuleisk!“ Po to kiekvieną atskirai pa-

¹⁰ Biržys P. Karo mokyklos išleistuvės // Karys, 1923, Nr. 45, p. 499–500.

¹¹ Karo mokyklai įsakymas Nr. 334, 1923 m. lapkričio 30 d., Kaunas // LCVA. F. 1451. Ap. 2. B. 13. L. 400 a. p.

sveikino, paspausdamas ranką. Įteikti kardai čia pat buvo ir pašventinti¹².

Karininko laipsnio suteikimo iškilnių pokyčių pastebima nagrinėjant 1927 m. IX kadrinių karininkų laidos išleistuvių ceremoniją, aprašytą tuometėje kariuomenės spaudoje¹³.

Šios laidos išleistuvės prasidėjo šv. Mišiomis Karo mokyklos aktų salėje. Po pamokslo kariūnai išsirikiavo aikštėje, čia Respublikos Prezidentas juos pasveikino mokyklos baigimo proga ir pakvietė mylimai Tėvynei sušukti nuoširdų „valio“. Paskui buvo sugrotas „Tautos himnas“, po to mokyklos adjutantas perskaitė Respublikos Prezidento pakėlimo į karininkus aktą. Perskaičius aktą, vyko paradas, po jo jaunieji leitenantai persirengė karininkų uniformomis ir vėl išsirikiavo mokyklos salėje. Po mokyklos viršininko trumpos kalbos visi naujieji karininkai pakėlė dešines rankas ir paskui kunigą pakartotojo priesaikos žodžius. Tada kapelionas pašventino kardus.

Kardų įteikimo ceremonijos metu kiekvienas pakeltasis į karininkus priedavo prie Respublikos Prezidento, kuris, paėmęs kardą, tardavo: „Be reikalo nekelk, be garbės nenuleisk!“ ir paliesdavo juo dešinįjį priklausiosio karininko petį. Pastarasis paimdavo kardą, jį pabučiuodavo, atsikėlęs atiduodavo juo pagarbą ir įdėdavo į makštį. Prezidentas paspausdavo ranką, ir karininkas grįždavo į savo vietą.

Tiesa, ankstesnių, o paskui ir vėlesnių laidų absolventams pirmojo karininko laipsnio suteikimo iškilmėse įteikdavo kardus. Nežinia kieno sumanymu ar nurodymu IX laidai buvo pritaikyta naujovė: Respublikos Prezidentas kavaleristams ir artileristams įteikė kardus, o kitų ginklų rūšių karininkams – špagas¹⁴. Abiejose špagos geležtės pusėse buvo meniška graviūra. Vienoje pusėje buvo išgraviruotos Lietuvos kariuomenės istorinių laimėtų mūšių, kitoje – Nepriklausomybės kovose pasiektų pergalių datos.

Vėliau iškilmingų pietų metu, po Prezidento sveikinimo kalbos, orkestrui grojant buvo sugiedotas „Tautos himnas“ ir sušukta „valio“. Po to kalbėjo kiti iškilnių svečiai. Naujosios laidos leitenantų vardu į svečių

¹² Balčiūnas, Karo mokyklos šventės (rugsėjo mėn. 7 d.) // Kardas, 1925, Nr. 17, p. 7.

¹³ J. M. Karo Mokyklos šventė ir naujų karininkų IX-ji laida // Kardas, 1927, Nr. 26–27, p. 377–379.

¹⁴ Žadvydas O., Lietuvos karo mokyklos IX laidos 50 metų sukaktį minint // Karys, 1977, Nr. 7, p. 278.

sveikinimus ir linkėjimus atsakė geriausiai Karo mokyklą baigęs absolventas¹⁵. Pietums pasibaigus, Respublikos Prezidentas, kariuomenės vadas ir Generalinio štabo viršininkas buvo ant rankų išnešti iš salės. Vakare sporto salėje vyko šiai progai skirtas koncertas, jame dainavo Valstybinės operos dainininkai. Išleidžiamiems karininkams buvo išduodami numeruoti Karo mokyklos baigimo ženklai. Kardai ir špagos, nors Prezidento įteikti kaip dovanos, buvo valdinis turtas¹⁶.

Taigi, nuo 1927 m. priėmimo į karininkus išskilmės papildomos gražiu elementu – karininko priklaupimu ir kardo bučiavimu, taip pat geriausio Karo mokyklos absolvento atsakomąja į sveikinimus kalba iškilmingų pietų metu. Nepaisant neesminių pakeitimų ir skirtumų, darytina prielaida, kad galutinai pirmojo karininko laipsnio suteikimo iškilmių eiga nusistovėjo 1927–1930 m. Apskritai ji ir esminiai ceremonijos elementai liko nepakitę iki pat 1940 m. Lietuvos okupacijos.

Sprendžiant iš 1930 m. smulkaus XIV kadrinių karininkų laidos išleistuvių aprašymo, kurį pateikė šią laidą baigęs Juozas Vaičeliūnas¹⁷, išleistuvių dieną, rytinio skirstymo metu, Karo mokyklos batalionas išsirikiuodavo rikiuotės aikštėje. Dešiniajame rikiuotės sparne stovėdavo išleidžiamasis, už jo – vyresnysis, o rikiuotės pabaigoje – jaunesnysis kursas. Išleidžiamųjų dešinėje būdavo Karo mokyklos vėliava ir asistentai¹⁸. Atėjus Karo mokyklos viršininkui, kariūnų bataliono vadas duodavo komandą ir rikiuotės žingsniu priėjęs prie Karo mokyklos viršininko raportuodavo: „Pone generole, Karo mokyklos batalionas išrikiuotas paradui!“ Karo mokyklos viršininkas apeidavo bataliono rikiuotę, po to, atsistojęs ties jos viduriu, pasisveikindavo: „Sveiki, kariūnai!“ O kariūnai sutartinai į sveikinimą atsakydavo: „Sveiks, Tamsta!“

Lygiai dešimtą valandą kariūnai, palikę ginklus rikiuotės aikštėje sustatytus gubomis, kuopų voromis su Karo mokyklos vėliava priešakyje atžgiuodavo į iškilmingas pamaldas aktų salėje, kur jau stovėdavo iš anksto

¹⁵ J. M. Karo Mokyklos šventė ir naujų karininkų IX-ji laida // Kardas, 1927, Nr. 26–27, p. 379.

¹⁶ Žadvydas O., Lietuvos karo mokyklos IX laidos 50 metų sukaktį minint // Karys, 1977, Nr. 7, p. 278.

¹⁷ Vaičeliūnas J. Tėvynės sargyboje, Sudbury, Ontario, 1955, p. 8–14.

¹⁸ Vėliavininkas būdavo išleidžiamojo kurso kariūnas, asistentai – du karininkai.

įrengtas altorius. Pamaldose dalyvaudavo Respublikos Prezidentas, Vyriausybės nariai, kariuomenės vadovybė, kariūnų artimieji ir kviestiniai svečiai. Pamaldų metu būdavo sakomas tai progai pritaikytas pamokslas.

Po pamaldų kariūnai vėl su ginklais išsirikiuodavo rikiuotės aikštėje. Atvykdavo Lietuvos Respublikos Prezidentas, lydimas krašto apsaugos ministro, kariuomenės vado, mokyklos viršininko ir kitų asmenų. Kariūnų bataliono vadas duodavo komandą ir raportuodavo Respublikos Prezidentui. Priėmęs raportą, grojant orkestrui „Prezidento maršą“, jis apeidavo išsirikiavusias kuopas ir pasisveikindavo. Po to su palyda atsistodavo priešais rikiuotę ties viduriu ir, pasisukęs į Karo mokyklos viršininką, galvos linktelėjimu leisdavo ceremoniją pradėti. Karo mokyklos viršininkas duodavo komandą Karo mokyklos adjutantui perskaityti įsakymą kariuomenei dėl leitenantų ir jaunesniųjų leitenantų laipsnių suteikimo kariūnams ir kariūnams aspirantams. Paskelbus dekretą, Lietuvos Respublikos Prezidentas trumpai pasveikindavo pirmojo karininko laipsnio suteikimo proga, po to grojant orkestrui būdavo sugiedama „Tautiška giesmė“ ir Prezidento garbei tris kartus sušunkama „valio“. Tada Prezidentas ir jį lydintys asmenys užimdavo vietas tribūnoje, o Karo mokyklos batalionas, Karo mokyklos viršininkui vadovaujant, iškilmingu maršu pro ją pražygiuodavo.

1930 m. pakėlimo į karininkus iškilmės buvo papildytos dar vienu svarbiu elementu. Tai susiję su 1929 m. spalio 6 d. XI karininkų laidos išleistuvių metu Karo mokyklai įteikta Šefo vėliava. Iškilmių dieną išleidžiamasis kariūnų kursas iškilmingai perduodavo Šefo vėliavą vyresniajam kursui. Po iškilmingo parado Karo mokyklos kariūnų ir kariūnų aspirantų batalionas išsirikiuodavo priešais Karo mokyklos fasadą, bataliono vadui komanduojuant būdavo iškilmingai perduodama Karo mokyklos vėliava joje liekantiesiems. Vėliavos perimti iš rikiuotės iškvieštas vyresniojo kurso garbingiausias kariūnas, dažniausiai viršila, rikiuotės žingsniu prieidavo prie vėliavos ir priešais ją sustodavo. Pirmiausia, perduodamas vėliavą, raportuodavo senasis vėliavininkas: „Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos vėliavą saugoti perduodu!“, po to – paskirtas naujas vėliavininkas: „Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos vėliavą saugoti priimu!“ Priklaupęs ant dešiniojo kelio, ją pabučiuodavo ir atsistojęs perimdavo. Po komandos „Vėliavą – GERBK!“ naujasis vėliavininkas, lydimas asistentų, nunešdavo ją į saugojimo vietą aktų salėje.

Po vėliavos perdavimo ir perėmimo ceremonijos pirmąjį karininko laipsnį gavę absolventai buvo paleidžiami skubiai persirengti karininkų uniformomis. Persirengę, su karininkų juostomis ir kardų makštimis jie rikiuote atžygiuodavo į Karo mokyklos aktų salę dalyvauti karininkų kardų įteikimo ceremonijoje. Suėję išsirikiuodavo vienoje salės pusėje, kitoje pusėje atsistodavo Prezidentas, krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas ir Karo mokyklos vadovybė. Arčiau durų sustodavo svečiai. Aktų salėje ant žalia gelumbe užtiesto stalo iš anksto sudėtus kardus pašventindavo kapelionas arba kunigas. Pašventinęs kardus, kunigas pasakydavo trumpą kalbą, po jos prasidėdavo kardų įteikimo ceremonija.

Karo mokyklos adjutantas kviesdavo leitenantus iš eilės pagal vyresniškumą. Nuo stalo kardus pirma paimdavo absolventų kuopos vadas ir perduodavo kariūnų bataliono vadui, bataliono vadas – Karo mokyklos viršininkui, o jis – Prezidentui. Iškviestasis, rikiuotės žingsniu priėjęs prie Prezidento, priklaupdavo ant dešiniojo kelio. Prezidentas kardų paliesdavo karininko kairįjį petį ir ištardavo priesako žodžius: „Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk!“ ir paduodavo jį priklaupusiam jaunajam karininkui taip, kad jo rankena būtų kairėje pusėje. Leitenantas, abiem rankomis paėmęs kardą iš Prezidento rankų, pabučiuodavo kardo geležtę, atsistojęs perimdavo į tinkamą padėtį, juo atiduodavo pagarbą Prezidentui, kardą įdėdavo į makštį ir, atlikęs sukinį, artimiausiu keliu grįždavo į savo vietą rikiuotėje. Taip visiems kadriniams karininkams iš eilės būdavo įteikiamas kardas. Kiekvienam įteikus kardą, už sienos esantis karinis orkestras sugrodavo specialią trumpą melodiją.

Įteikus kardus, jaunieji karininkai prisiekdavo: stovėdami, pakėlę dešiniąją ranką, kartodavo kunigo skaitomus karininko priesaikos žodžius, po to orkestrui grojant „Marija, Marija...“ pabučiuodavo kryžių, Evangeliją ir Karo mokyklos vėliavą. Pasibaigus kardų įteikimo ceremonijai, orkestras grodavo maršą, o Lietuvos Respublikos Prezidentas, krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas, Karo mokyklos viršininkas ir svečiai, kiekvienam jaunajam karininkui paspaudę ranką, susirinkdavo lauke bendrai nusifotografuoti.

Po kardų įteikimo ceremonijos nusifotografavę visi susirinkdavo kariūnų išpuoštoje sporto salėje, kuri būdavo parengta iškilmingoms vaišėms. Salėje grodavo du orkestrai. Svečiai, kadriniai ir atsargos karininkai susto-

Kardų įteikimo ceremonija. 1935 m.

davo prie stalų, laukdami Lietuvos Respublikos Prezidento. Davus ženklą, orkestras užgrodavo „Prezidento maršą“, į salę įeidavo Prezidentas ir jį lydintys asmenys.

Baigiantis iškilmingoms vaišėms, Prezidentas pasakydavo oficialią sveikinimo kalbą, o pobūvio dalyviai sugiedodavo „Tautišką giesmę“. Po to kalbėdavo krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas, Karo mokyklos viršininkas. Galiausiai žodis būdavo suteikiamas geriausiai baigusiam kadriniam karininkui, o atsargos karininkų vardu – geriausiai aspirantų kursą baigusiam absolventui.

Iškilmingos vaišės baigdavosi plojimais palydint išeinantį Lietuvos Respublikos Prezidentą, svečius ir kitus pobūvio dalyvius.

Vėliau Karo mokykloje vykdavo šokių vakaras. Jame dalyvaudavo jaunieji karininkai ir jų svečiai. Po išleistuvių jie gaudavo keletą dienų atostogų, o paskui išvykdavo į savo pulkus. Paskutinės laikantis šios tradicijos 1939 m. buvo išleistos XX kadrinių ir XIV atsargos karininkų laidos. XXI kadrinių ir XV atsargos leitenantų laidų išleistuvės įvyko 1940 m. rudenį, jau marionetinės „Liaudies vyriausybės“ valdymo laikotarpiu.

VARGELIO TĖVELIO TRADICIJA

Garsiausia iš visų Lietuvos karo mokyklos tradicijų neoficiali Vargelio Tėvelio tradicija atsirado studijuojant VII kadrinių kariūnų laidai. Jos pradininkai buvo iš Vilniaus krašto kilę kariūnai Ignas Pacevičius, vėliau tarnavęs Husarų pulke, ir Boneventūras Guoga, tarnavęs Ulonų pulke¹⁹. Jaunesniojo kurso kariūnai, pradėję eiti vidaus tarnybą ir sargybą, iš dalies pavaduodavo vyresnius kariūnus, dėl to šie turėjo daugiau laisvo laiko ir poilsio. Šių pareigų perdavimas sutapdavo su Vargelio Tėvelio perdavimu.

Vidurnaktį vyresniojo kurso kariūnai įeidavo į paruošiamojo, vėliau – į pirmojo kurso patalpas, sukeisdavo drabužius, avalynę, išmėtydavo daiktus. Kai viskas būdavo „parengta“, kuopos budėtojas sukomanduodavo: „Kuopa, pavojui kelk!“

Jaunesnysis kursas tamsoje turėdavo apsirengti, susitvarkyti ir išsiriškiuoti rikiuotės aikštėje. Nerandant savo daiktų kildavo didžiulis sąmyšis, vyresniojo kurso kariūnai šaukdami ragindavo stoti rikiuotėn. Pasipildavo baudos, jaunesnieji nesusigaudydavo nei už ką, nei kiek kartų yra nubauti. Labiausiai besiblaškančius vyresnieji pagaudavo – kas už pažastų, kas už kojų – ir nuvilkdavo prausyklon, išmaudydavo pakišę po čiaupu ir paleisdavo. Pusiau susitvarkiusius jaunesnius kariūnus jėga išvardavo į aikštę, kur jų jau laukdavo tvarkingai išsiriškiavę vyresnieji kursai. Kuopininkas sukomanduodavo: „Baik tvarkytis!“, „Kuopa, lygiuok!“, vėliau – „Ramiai, aukštyn buožėmis, ginklu – GERBK!“ Nors šios komandos ir nebūdavo mokytis, viską atlikdavo. Tada iš tamsos, pasišviesdami deglais, lėtu žingsniu, dainuodami: „Ei varge, varge, vargeli mano, kada aš jaunas tave išvargsiu“, ateidavo grupė vyresniojo kurso kariūnų, nešinių Vargelio Tėvelio iškamša. Ties kuopos viduriu procesija su palyda sustodavo. Jų atstovas paskelbdavo, kad nuo šiolei Vargelis Tėvelis perduodamas jaunesniajam kursui, šie privalo jį gerbti, nes tik per vargelį kariūnas pasiekia savo tikslą. Kariūnas turi būti drausmingas, tvarkingas, sąžiningai atlikti visas pareigas, gerai mokytis, ir tikslas bus pasiektas. Perdavus Vargelio Tėvelio iškamšą, tuojau pat būdavo panaikinamos visos jaunesniųjų nuobaudos ir jie paleidžiami į kareivines susitvarkyti.

¹⁹ Statkus V. Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940 m. Chicago, 1986, p. 685.

Tačiau laikui bėgant prasminga, primenant, kad tik sunkiai dirbant galima pasiekti gerų rezultatų, Vargelio Tėvelio tradicija keitėsi – įgijo vis daugiau neigiamų, asmenybę menkinančių bruožų. Štai 1933 m. naktį iš gruodžio 21-osios į 22-ąją jaunesniajam kursui surengtose Vargelio Tėvelio apeigose jaunesniojo kurso kariūnų kuopa iš pradžių buvo nuvesta į pratybų aikštę ir išskleista į kautynių rikiuotę. Iš pozicijos buvo pakelta „atakon“ prieš apšaudymą vaizduojančius skyrininkus ir grandininkus. Po to jaunesniojo kurso kariūnai buvo nuvesti į gimnastikos salę, kur Vargelio Tėvelio adjutantas perskaitė „vidaus netvarkos įsakymą“. Tada jaunesniojo kurso kariūnai, pagerbę Vargelį Tėvelį į viršų atsuktomis buožėmis, turėjo jam prisistatyti. Grįžusiems į kuopos patalpas jaunesniojo kurso kariūnams buvo įsakyta per 3 minutes susitvarkyti ir atsiguulti. Pavėlavusieji, dainuodami „Oi, varge, varge...“, klūpėdavo prieš Vargelį Tėvelį²⁰.

Vėliau iškamša nebuvo naudojama, o Vargeliu Tėveliu renkamas jaunesniojo kurso kariūnas, kuriam sunkiausiai sekėsi susitvarkyti grįžus į kareivines. Kai kurių laidų vyresnieji kariūnai, „ruošdami“ jaunesniojo kurso kariūnus Vargelio Tėvelio apeigoms, skleisdavo gandus. Pavyzdžiui, kalbėdamiesi, be kita ko, pasakydavo, kad vienoje ar keliose užsienio valstybėse sukilę maištininkai išžudė visus tenykštės karo mokyklos kariūnus ir kad panašių neramumų gali kilti ir Lietuvoje...

Tokie tradicijos pokyčiai netenkinio pirmiausia pačių Karo mokyklos kariūnų, todėl XX kadrinių karininkų laida ėmėsi iniciatyvos Vargelio Tėvelio tradiciją išgyvendinti, kaip neatitinkančią mokyklos dvasios. 1938–1939 m. Vargelio Tėvelio tradicija Pirmojo Lietuvos Prezidento (PLP) karo mokykloje nebebuvo tęsiama. Tikėtina, ilgainiui ji būtų savaime išnykusi arba iš esmės pasikeitusi, grįžus prie pirminio sumanymo. Pažymėtina, kad iš visų Karo mokyklos ritualų Vargelio Tėvelio tradicija buvo žinomiausia.

²⁰ Tradicinis „Vargelio-Tėvelio“ „šturmas“ // Kariūnas, 1933, Nr. 3, p. 40–42.

VYRESNIOJO KURSO KARIŪNŲ KALENDORIUS

Kada tiksliai atsirado tradicija rengti vyresniojo kurso kalendorių, tyrimo metu nustatyti nepavyko, tačiau tokį kalendorių jau turėjo ir tradiciją tęsė IX kadrinių karininkų laida. Pirmasis savo atsiminimuose jį aprašė šią laidą baigęs O. Žadvydas²¹. Taigi seniausias mums žinomas vyresniojo kurso kariūnų kalendorius buvo pradėtas žymėti 1926 m. rugsėjo 7 d. Pabrėžtina, kad tiksliai nežinoma, ar visos vėlesnės laidos turėjo savo vyresniojo kurso kalendorius. Negalime pasakyti, ar kiekviena laida kūrė naują, ar naudojosi ankstesnių laidų sukurtais vyresniojo kurso kariūnų kalendoriais. Pirmojo mums žinomo IX laidos vyresniojo kurso kalendoriaus nuotrauka buvo išspausdinta 1929 m. kariuomenės laikraštyje, kur jis buvo įvardytas kaip viena iš Karo mokyklos tradicijų²². Iš viso karinėje spaudoje buvo publikuoti IX, XVI ir XVII kadrinių karininkų laidų kalendoriai. Visi trys kalendoriai vienas nuo kito skyrėsi ne tik meniniu apipavidalinimu, bet ir daugeliu kitų aspektų.

Be abejo, išleidžiamojo kurso kariūnų kalendoriaus atsiradimas sietinas su taikos meto kadrinių karininkų rengimo pradžia, nes, vienaip ar kitaip, paminėti konkrečią datą (dienų skaičių iki išleistuvių) galima tik tada, kai tiksliai žinoma mokslų baigimo data. Taigi akivaizdu, kad ši tradicija atsirado ir įsitvirtino Karo mokykloje 1923–1926 m.

Vyresniojo kurso kariūnų kalendoriaus pakabinimas buvo neeilinis įvykis visų kariūnų gyvenime. Jį lydėjo specialios teatralizuotos „apeigos“, simbolizuojančios artėjančias kariūnų gyvenimo permainas. Kalendoriaus originalumas priklausė nuo išleidžiamojo kurso išmonės. Kiekvieno išleidžiamojo kurso kariūnų kalendorius tiek savo paskirtimi, tiek struktūra (laiko skaičiavimo sistema), tiek forma skyrėsi ne tik nuo įprasto kalendoriaus, bet ir vienas nuo kito. Kalendorių, rodanti, kiek liko dienų iki išleistuvių, rengė patys kariūnai. Tyrimo metu pavyko rasti tris skirtingus išleidžiamojo kurso kariūnų kalendorius.

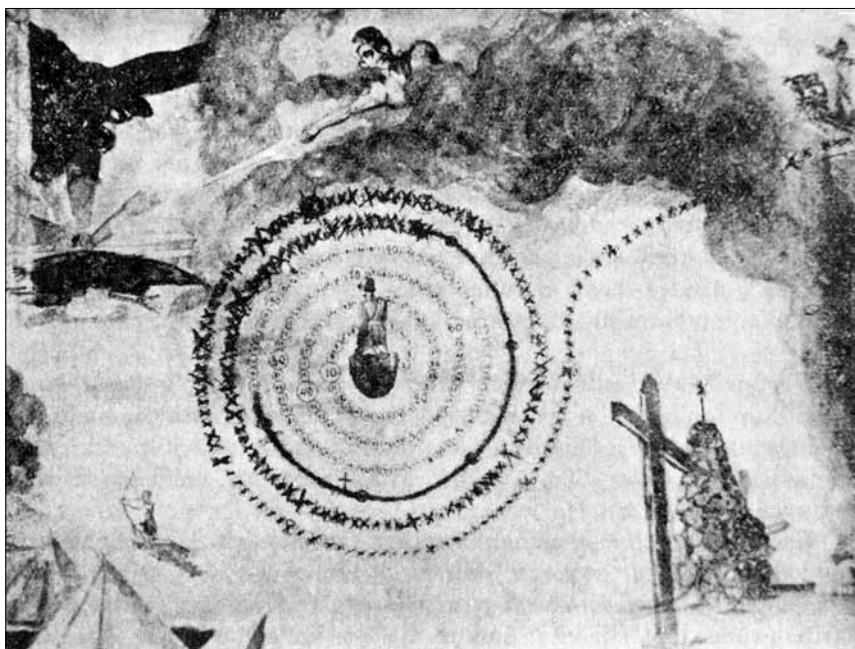
Kaip jau minėta, pats seniausias mums žinomas kalendorius skirtas IX kadrinių karininkų laidai. Kalendorius, kuris buvo pildomas visus me-

²¹ Žadvydas O., Lietuvos karo mokyklos IX laidos 40-ties metų sukaktis // Karys, 1968, Nr. 2, p. 49.

²² Vyresniojo kurso kariūnų kalendorius // Karys, Nr. 40, 1929, p. 668.

tus, prasidėjo 365-ąja diena – rugsėjo 7 d., mokslo metų pradžios data. Kasdien jų skaičius mažėjo, kol baigėsi nuliui. Kalendorius buvo sieninis, pagamintas iš vieno popieriaus lakšto, kuo didesnio formato. Jame nepamėtos nei savaitės, nei mėnesiai, tik dekados²³. Dienos sužymėtos dideliame skritulyje spirale, kurios skersmuo mažėja į centrą. Pačiame spiralės centre nupieštas didelis kiaušinio formos nulis, iš kurio kyšo „išsiritantis iš kiaušinio“ leitenantas su antpečiais ir žvaigždutėmis. Dienų skaitmenys apibrėžti mažesniais, dekados – didesniais apskritimais.

Skaitmenis užbraukdavo budėtojai ir kiekvieną rytą pranešdavo, kiek liko dienų iki išleistuvių, rytais po trimto signalo komanduodami: „Kuopa, kelk! Išleidžiamajam kursui liko N dienų!“ Dekadų dienomis keldavo kiek iškilmingiau, nes būdavo kariūnų šventadienis. Tada kuopos budėtojas pranešdavo ne likusių dienų, o kaskart mažesnę dekadų skaičių. Svar-

Seniausias žinomas išleidžiamąjo kurso kalendorius

²³ Viena dekada – 10 dienų.

biausia buvo nulinė diena: rytą keldavosi kariūnai, o vakare guldavosi jau karininkai. Tą dieną kuopos budėtojas komanduodavo: „Kuopa, kelk! Išleidžiamajam kursui – paskutinė diena!“

Kalendorių meniškai apipavidalinant buvo naudojami tam tikri simboliai, turintys parodyti jaunuolių pasirinkto kelio prasmę ir esmę. Kalendoriaus dešiniajame apatiniame kampe buvo pavaizduotas Karo muziejaus sodelyje stovintis Laisvės kovų paminklas, priešais jį amžinosios ugnies aukuras ir iš jo į viršų kylantys dūmai, simbolizuojantys iš praeities kylančią stiprybę, didingą protėvių, senosiose kovose dėl nepriklausomybės kritusių karžygių, dvasios galybę. Jie turėjo „įkvėpti“ Lietuvos jaunuomenę rinktis kovotojo ir nepriklausomybės sergėtojo kelią. Pakilę aukštyn, dūmai krypo į kairę. Juose pavaizduota protėvių dvasia kalaviju rodė į pavergtą Vilnių.

Protėvių dvasios ir stiprybės įkvėptas Lietuvos jaunuomenės „būrelis“ spiralės formos keliu pradėdavo savo kelionę į jos centrą, kur iš kiaušinio lukšto „išsiritęs“ jaunas leitenantas žvelgė į protėvių dvasios rodomą gyvenimo tikslą – Vilnių, kurį jis turės išvaduoti. Kalendoriaus kairiajame apatiniame kampe buvo pavaizduota karinė lauko stovykla. Ji turėjo priminti sunkius išbandymus, patirtus lauko pratybų poligone metu.

Daugiausia informacijos pavyko rasti apie 1934 m. baigusios XVI kadroinių karininkų laidos vyresniojo kurso kariūnų kalendorių. Šios laidos kalendoriaus kabinimo teatralizuotos „išskilmės“ buvo organizuotos likus 112 dienų iki PLP karo mokyklos baigimo. Štai kaip vienas jaunesniojo kurso kariūnas mokyklos leidžiamame žurnale „Kariūnas“ aprašė savo įspūdžius:

„Gegužės mėn. 25 d., penktadienis. Šiandien turėjome taktikos pratimą. Po pietų užsiėmimų nebuvo. Kai kas valė šautuvus, bet daugumas miegojo, nes pulti buvo nelengva. Po patikrinimo neužilgo visi jau sugulė ir net mūsų kareivinės, kuriose kalbos baigiasi paprastai apie 23 val., tyliai ilsėjosi... Pabudau nuo kažkokio triukšmo. Iš karto nieko nesuvokiau. Girdėjau riksmus: „kelk!“, švilpimą, medinių kulkosvaidžių traškėjimą... Pavojus! – pagalvojau ir skubiai šokau iš lovos rengtis. Stvėriau skubiai kelnes, autus...
– Stot visiems ant spintelėlių! – sušuko kažkieno balsas.

Kareivinėse kažkas uždegė šviesą. Pamačiau kažkokį keistą tipą, lyg arabą ar indą... Bet tuojau pažinau vieną vyresniojo kurso kariūną. Tai Tradicijų Tėvelio adjutantą. Tuoj prisiminiau „Vargelio tėvelio“ pernykščias

ceremonijas ir supratau, kad vyresnis kursas vėl kokį šposą mums krečia. Kol žiūrėjau į adjutantą, prie manęs prišoko kitas kariūnas, irgi pusnuogis, ir aptaškė vandeniu...

– Kelk, greičiau! Na, judinkis!

Mūsų kareivinių jaunesniojo kurso kariūnai jau stovėjo, vienais baltiniais apsilukę, ant spintelėlių. Mieguisti ir nepatenkinti.

– Jaunesnysis kursas – į mane linijon! – pasigirdo vėl adjutanto balsas.

Visi šokome į koridorių, nes žinojome, kad su vyresniuoju kursu nepajuokausi... Ir iš tikrųjų, mūsų Joną, užsispyrusį neiti, „baudžiamoji ekspedicija“ visą aplaistė vandeniu... Stovi vargšas ir dreba...

– Ramiai! Pagarbą – dešinèn! – sukomandavo adjutantas.

Pasukome galvas. Pro duris įėjo pats Tradicijų Tėvelis.

– Sveiki, bekelniai!..

Tokio pasisveikinimo nesitikėję, ne kartu atsakėme. Tėvelis pramurmėjo kažką dėl „kariūniško nesubrendimo“ ir kreipėsi į mus su prakalba. Pasirodo, šis „pavojus“ surengtas vyresniojo kurso kalendoriaus kabini-mo proga. Šiandien jiems liko 112 dienų iki Mokyklos baigimo... Ta proga Tėvelis davė mums teisę rytoj visą dieną nesisveikinti su vyresniojo kurso kariūnais mokyklos rajono ribose ir uždraudė žiūrėti į iškabintą bu-dėtojo kambaryje kalendorių. Bet tradicijos proga leido dabar pažiūrėti į jų „šventenybę“... Adjutantas mus pravedė pro kalendorių. Pastebėjau tik daug išpieštų galvų – visos vyresniojo kurso kariūnų. Pažinau mūsų kuopos viršilą ir dar porą kariūnų – tokie juokingi... Susijuokiau, bet tuoj gavau per sprandą šlapia kempine...

Stygų orkestras visą laiką grojo valsą, o vyresniojo kurso kariūnai, pri-tardami plojo ir dainavo. Jiems gera iš mūsų šypsotis... Na, bet ir mes kitais metais būsime vyresni...

Viršila liepė visiems gulti, nes jau buvo 1 val. nakties. Daug kas dar gavo „krikštą“ už nesuspėjimą atsigulti per tris skaičius... Ir man teko naktį prakeisti ne lovoj, bet kažkokioj šlapij baloj... Ir pasitaisyt nedavė – taip ir mirkau visą naktį, kaip kūdron įkritęs...“²⁴

Žinomas ir PLP karo mokyklos XVI laidos 1934 m. kariūnų kalen-doriaus autorius – krn. j. psk. Rudolfas Andrius Mironas. Kalendoriaus

²⁴ Kariūnas X. 112 dienų! (Iš I kurso kariūno dienoraščio) // Kariūnas, 1934, Nr. 11, p. 21–22.

Tradicinis XVI-tos laidos kariūnų kalendorius

Kar. j. p. Mirono darbas

viduryje, viršuje, kairėje pusėje, pavaizduotas link Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos vartų važiuojantis traukinys, kuriuo atvyksta būsimieji kariūnai, toliau – jų gyvenimas mokykloje: kaip iš civilių jaunuoliai tampa kariūnais, rikiuotės mokymas, lauko pratybos, mokymasis šaudyti, topografinių brėžinių rengimas, egzaminai, palapinių miestelis poligone, galiausiai – pakėlimo į karininkus iškilmės. Karininko žvaigždutė, spindinti mokyklos vartuose, simbolizuoja kiekvieno čia atvykusio jaunuolio išsvajotą tikslą – gauti karininko laipsnį. Dešinėje vartų pusėje taip pat nupieštas traukinys, tik jau laukiantis jaunųjų karininkų, kurie tuoj išvyks į skirtus kariuomenės dalinius. Visas kariūnų kelias nuo vartų iki vartų prasideda 120-a, o baigiasi 1-a diena. Taigi dienos, likusios iki mokyklos baigimo, buvo skaičiuojamos atgaline tvarka. Aplink kalendoriaus centrinę figūrą buvo pavaizduoti 58 vyresniojo kurso kariūnai.

1935 m. vyresniojo kurso kariūnų kalendoriaus autorius kariūnas Antanas Stelingis stengėsi pavaizduoti XVII kadrinių karininkų laidos išbandymus, viltis ir pareigas²⁵. Skirtingai nuo kitų dviejų kalendorių, jame nėra aiškios laiko ašies iki išleistuvių likusių dienų skaičiui žymėti. Vietoje jos kalendoriaus kairėje pusėje pavaizduota iš apačios į viršų skriejanti kometa, kurios žvaigždėje nurodyti laidos išleidimo metai – 1935-iejį. Skriejančios kometos uodegoje – daugybė mažesnių žvaigždučių, kuriose įrašyti likusių dienų skaičiai, centre – karininkas išėigine uniforma su šalmu, pasirėmęs kalaviju. Dešinėje – kariūnų kasdienybės vaizdai: priesaika, rikiuotės mokymai, šaudymo pratybos poligone, raitininkų rungtynės, poilsio akimirkos ir egzaminai. Taip pat pavaizduotas Karo muziejaus sodelyje stovintis Laisvės kovų paminklas ir priešais jį esantis aukuras, iš kurio kyla dūmai. Dūmai simbolizavo iš praeities kylančią stiprybę, didingą protėvių kovą, Nepriklausomybės kovose kritusius karžygius ir jų dvasios galybę. Žemiau – ryškiai žibanti leitenanto žvaigždė. Kalendoriaus apačioje – juosta, kurioje įrašytas laidos numeris – XVII, po ja, centre, tekančios saulės fone – knyga, ant jos padėtas šalmas, priešais jį – sukryžiuoti šautuvas ir kardas. Kalendoriaus apatiniame dešiniajame kampe – švyturys, kariajame – Gedimino pilis, kurią karininkai turės išvaduoti.

Iš surinktų duomenų darytina prielaida, kad kiekviena kariūnų laida parengdavo savitą kalendorių: nuo kitų jis skyrėsi tiek meniniu apipavid-

²⁵ Vyr. kurso kariūnų kalendorius // Kariūnas, 1935, Nr. 19–20, p. 215.

linimu, tiek dienų skaičiumi, tiek kabinimo „iškilmėmis“. Viskas priklausė nuo kariūnų išradingumo ir meninių gebėjimų.

MINĖTINOS DIENOS IR „TRADICINIAI PAVOJAI“

Karo mokykla kai kurias svarbias dienas paminėdavo „tradiciniais pavojais“. Kiekvienais metais spalio 9 d. ir gruodžio 17 d. kariūnus pažadindavo trimito signalas ir budėtojo komanda: „Kuopa, pavojui kelk! Rengtis *pilna* ekipuote.“ Visos Karo mokyklos kariūnų kuopos su tam tikromis ceremonijomis išsirikiuodavo ir prisiekdavo: kasdieniame gyvenime įgyvendinti tautai ir valstybei brangias idėjas.

Spalio 9 d. minėjimas. Oficialiai spalio 9-osios minėjimo tradiciją įvedė XII kadrinių kariūnų laida²⁶. Kiekvienais metais, naktį iš spalio 8-osios į 9-ąją, po dienos tarnybos kariūnams atgulus miegoti, prieš pat vidurnaktį trimitininkas kieme duodavo pavojaus signalą. Po signalo kuopos budėtojas sukomanduodavo: „Kuopa, pavojui kelk! Rengtis *pilna* ekipuote.“ Viršiloms išrikiavus kuopas, o skyrininkams patikrinus skyrių sudėtis, visas Karo mokyklos batalionas būdavo nuvedamas į pratybų aikštę arba gimnastikos salę. Ten, surikiavus kuopas kvadratu, į kariūnus kreipdavosi vyresniojo kurso kariūnas – Karo mokyklos tradicijų globėjas: kiekvienais metais Karo mokykla, prisimindama lenko – plėšiko – mūsų tautai padarytą skriaudą, ginkluojasi. Kiekvienais metais, spalio 9 d. besibaigiant, pakyla kariūnai ir prisiekia išvaduoti Vilnių. Šis trimitas – pasirengimo trimitas, kitas – vykdymo. Taigi prisiekime, kariūnai, kad Vilnius bus mūsų!²⁷

Tada buvo giedama „Į kovą, į kovą“. Po to Karo mokyklos kariūnų batalionas, traukdamas „Geležinio Vilko maršą“, grįždavo į gyvenamąsias patalpas ir ten dar kurį laiką dainuodavo dainas apie Vilnių.

Netrukus spalio 9 d. minėjimo tradicija buvo papildyta tradiciniu ginklų valymu. Spalio 9-osios rytą, vos pakėlus kuopas, visa PLP karo moky-

²⁶ Valevičius V., Tradicinis pavojus // *Karys*, 1931, Nr. 42, p. 846.

²⁷ Ten pat.

kla dieną pradėdavo ginklų, durtuvų ir šalmų valymu. Tai turėjo aiškiai pademonstruoti visiems, jog kariūnai tiki, kad ateis diena, kai išvalyti ginklai bus panaudoti prieš tuos, kurie „išplėšė lietuvių tautai širdį“. Minint Vilniaus praradimo 15-ąsias metines, spalio 9-osios minėjime dalyvavo PLP karo mokyklos kariūnų bataliono vadas ir kiti mokyklos karininkai. Vakare kariūnams mjr. Kazys Ališauskas perskaitė turiningą paskaitą Vilniaus klausimu. Po paskaitos dalyviai sugiedojo „Tautišką giesmę“²⁸.

Gruodžio 17 d. minėjimas. Kiekvienais metais, naktį iš gruodžio 16-osios į 17-ąją, kariūnams ilsintis po dienos mokslų ir tarnybos, trimitininkas kieme paskelbdavo pavojaus signalą. Po signalo kuopos budėtojas sukomanduodavo: „Kuopa, pavojui kelk! Rengtis *pilna* ekipuote.“ Būrių ir kuopų vadai išrikiuotą Karo mokyklos batalioną nuvedavo į gimnastikos salę. Čia ateidavo Karo mokyklos viršininkas ar kas nors iš mokyklos vadovybės ir primindavo gruodžio 17 d. įvykius.

Kaip buvo vertinami 1926 m. gruodžio 17 d. įvykiai, geriausiai rodo 1932 m. minint gruodžio 17-ąją tuomečio Karo mokyklos viršininko gen. št. plk. Jono Jackaus pasakyta kalba. Į kariūnus jis kreipėsi šiais žodžiais:

„Kariūnai, šiandien ne taip, kaip kasdien, čia susirinkot. Kaip jau gerai žinote, lygiai prieš penkerius metus mūsų kraštui grėsė vidaus suirutė ir atrodė, kad nepriklausomybė, išpirkta kariuomenės krauju, pigiai bus svetimiems parduota. Todėl kariuomenė, budriai eidama savo pareigas, turėjo čia įsikišti ir valstybės vairą atidavė Pirmajam Lietuvos Prezidentui Antanui Smetonai į rankas, ir išgelbėjo visą kraštą nuo pražūties. Todėl čia ir susirinkom paminėti aną didelį kariuomenės žygį.“²⁹

Ceremonijos pabaigoje kadriniai kariūnai ir kariūnai aspirantai savo šefui, Lietuvos Respublikos Prezidentui ir vyriausiajam karo pajėgų vadui Antanui Smetonai, sušukdavo „valio“. Išėję iš gimnastikos salės, apeidavo mokyklos teritoriją ir su dainomis grįždavo į kareivines. Nors gruodžio 17 d. nei kalendoriuose, nei valstybės įstatymuose nebuvo įvardyta kaip tautinė, valstybinė šventė ar kitokia minėtina diena, ji kasmet kariuomenės dalinių buvo minima susirenkant Karininkų ramovėje³⁰. Nežinomas šios tradicijos kūrėjas ar iniciatorius, tačiau akivaizdu, kad Kauno įgulos

²⁸ kar. Š-kas. Kelk kuopa! Pavojus! Kelk! // Karys, 1935, Nr. 42, p. 996.

²⁹ N-as J. Gruodžio 17 tradicinis pavojus karo mokykloje // Karys, 1932, Nr. 1, p. 16.

³⁰ Gruodžio 17 dienos minėjimas // Karys, 1932, Nr. 52, p. 1024.

karininkų ramovėje susirinkę karininkai jau 1927 m. paminėjo pirmąsias perversmo metines. Tradicija minėti šią dieną gyvavo iki pat sovietinės okupacijos.

KARIŪNŲ ASPIRANTŲ MOKSLO MĖNESIO MINĖJIMAS

Mažiausiai Karo mokyklos tradicijos buvo susijusios su aspirantais. Matyt, dėl to, kad jų tarnyba buvo gana trumpa. Vienintelė tradicija, tiesiogiai su jais sietina, – kariūnų aspirantų mokslo mėnesio minėjimas. Praėjus lygiai mėnesiui nuo tos dienos, kai kariūnai aspirantai susirinkdavo mokyti, Karo mokykloje tradiciškai būdavo skelbiamas mokomasis pavojus. Jau gerokai po vidurnakčio kariūnų aspirantų kuopose jų viršilų nurodymu kuopos budėtojas sukomanduodavo: „Kuopa, pavojui kelk! Rengtis *pilna* ekipuote.“ Visiškai pasirengusius kautynėms kariūnus aspirantus kuopų viršilos rikiuote nuvedavo į pratybų aikštę. Čia Karo mokyklos budėtojas arba viršininkas pasakydavo, kad šis mokomasis pakėlimas yra tradicinis, nes praėjo lygiai mėnuo nuo to laiko, kai kariūnai aspirantai iš pulkų atvyko į Karo mokyklą, ir kad tokių mokomųjų pavojų bus ir daugiau³¹. Po to kariūnai aspirantai būdavo paleidžiami ilsėtis. Kada atsirado ši tradicija ir kas jos autorius, nustatyti nepavyko.

INKORPORAVIMAS Į LIETUVOS KARININKŲ RAMOVĘ

1936 m. gegužės 8 d. visuotiniame Karininkų ramovės suvažiavime, be kitų idėjų, tuometis Ramovės seniūnų tarybos pirmininkas brg. gen. Vladas Nagius-Nagevičius išskėlė mintį daugiau sukurti savų tradicijų. Viena

³¹ J-kis V. PLP karo mokykla // Karys, 1931, Nr. 8, p. 162.

iš tokių, pasak generolo, galėtų būti paprotys jaunosius karininkus iškilmingai priimti į vyresniųjų bendruomenę – kviesti baigusius Karo mokyklą ir gavusius pirmąjį karininko laipsnį absolventus į Ramovę dalyvauti inkorporavimo iškilnėse kartu su Seniūnų taryba³².

Šią tradiciją įgyvendinti 1936 m. rugsėjo 16 d. buvo pakviesti tais metais rugsėjo 15 d. PLP karo mokyklą baigę XVIII kadrinių karininkų laidos jaunieji leitenantai.

Pirmoji karininkų inkorporavimo į ramovėnų bendruomenę ceremonija buvo labai paprasta. Atvykusius į Ramovę absolventus, kaip ir buvo numatyta, pasitiko ir pasveikino tapus karininkais Ramovės seniūnų tarybos pirmininkas brg. gen. Vladas Nagius-Nagevičius. Po to visi atsistoję tylos minute pagerbė žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Vėliau Ramovės seniūnų tarybos pirmininkas perskaitė šiai progai skirtą iškilmingą pranešimą. Paskui nuskambėjo „Lietuviais esame mes gimę“ ir buvo išgerta po taure vyno. Į sveikinimą atsakė geriausias laidos absolventas.

Pirmoji jaunųjų karininkų inkorporavimo ceremonija baigėsi Seniūnų tarybos nariams susipažinus su jaunuoliais, asmeniškai su kiekvienu iš jų pasisveikinus. Po to, nusifotografavus ir brg. gen. Vladui Nagiui-Nagevičiui dar kartą jaunesiems leitenantams palinkėjus kuo geriausios kloties tarnyboje, orkestrui grojant maršą, karininkai išsiskirstė³³.

Ši tradicija, kad ir nauja, po keleto metų šiek tiek pasikeitė. 1938 m. gegužės 13 d. išleistos PLP karo mokyklos XIX laidos kadriniai karininkai buvo iškilmingai priimti į Lietuvos karininkų ramovės bendruomenę pirmojo karininko laipsnio suteikimo išvakarėse, t. y. gegužės 12 d. Šia proga visi jaunieji karininkai pirmiausia susirinko prie Karo muziejaus. Čia vėliau nuleidimo ceremonijos metu jie padėjo vainiką ant Nežinomo kareivio kapo. Vėliau, 20 val., visi atvyko į Ramovę. Tuo metu į posėdį Lietuvos karininkų ramovėje susirinko ir Seniūnų taryba. Jį pradėdamas, tarybos pirmininkas brg. gen. Vladas Nagius-Nagevičius pareiškė, kad posėdis bus dviejų dalių: pirmoji – PLP karo mokyklos išleidžiamų jaunųjų karininkų inkorporavimas į Ramovę, antroji – einamieji reikalai³⁴. Po to

³² Vitolis, Nauja tradicija // Kardas, 1936, Nr. 19, p. 515.

³³ Ten pat.

³⁴ Lietuvos karininkų ramovės tradicinis jaunųjų leitenantų inkorporavimas į savo šeimą // Kardas, 1938, Nr. 10, p. 240.

brg. gen. Vladas Nagius-Nagevičius pasakė iškilmingą kalbą. Jos pabaigoje tylos minute buvo pagerbti visi žuvę ir mirę karininkai. Vėliau už priėmimą į Ramovės bendruomenę ir linkėjimus padėkos žodį tarė PLP karo mokyklos viršininkas brg. gen. Kazys Musteikis ir krn. Juozas Jankauskas. Kartu nusifotografavę, visi pakėlė po taurę šampano. Tuo iškilmės baigėsi.

Iš pateiktų dviejų skirtingų laidų inkorporavimo aprašymų matyti, kad tradicija, nors ir nedaug, bet kito pagal aplinkybes. Ši tradicija iš esmės pratęsė ir papildė pakėlimo į karininkus iškilmių tradicijas, nes oficialiai priimtas į Ramovę kariūnas arba karininkas tapdavo visateisiu Lietuvos kariuomenės karininkų bendruomenės nariu.

ATSISVEIKINIMO DOVANA MOKYKLAI

1936 m. XVIII kadrinių kariūnų ir XI kariūnų aspirantų laidos nutarė PLP karo mokykloje sukurti tradiciją, kuri rodytų jos auklėtinių saitus ir dėkingumą už įgytas žinias. Mokyklos viršininkui sutikus, buvo nuspręsta palikti mokyklai ką nors atmintina. Kiekvienai laidai buvo suteikta teisė pačiai nuspręsti, ką konkrečiai padovanoti mokyklai mokslų baigimo proga.

XVIII laidos būsimieji kadriniai karininkai nusprendė iš pirmosios algos 10–15 litų skirti atminimo dovanai pirkti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad net vyresniojo kurso kariūnams tokia suma (visa kariūno mėnesio alga) buvo didelė. Už surinktus pinigus sumanyta pas geriausią dailininką užsakyti porą paveikslų, kurie per išleistuves turės būti pakabinti valgykloje³⁵.

Nors būta ambicingų planų, galiausiai XVIII laida PLP karo mokyklai padovanojo vieną dailininko Jono Mackevičiaus paveikslą, kuriame buvo pavaizduotas Karo mokyklos rūmų pašventinimas 1919 m. balandžio 1 d.³⁶ Papildomus 10 mėnesių kursus kadrinio karininko laipsniui gauti baigę atsargos leitenantai šia proga jai padovanojo du Jono Mackevičiaus tapytus paveikslus – „Vytautas prie Juodųjų jūrų“ ir „Vytautas Didysis Lucko

³⁵ Kar. Gr. Š-kas, Gražus vyresniojo kurso ir ats. j. ltn. kursantų nutarimas // Kariūnas, 1936, Nr. 21, p. 307.

³⁶ A. Šm., Jaunieji mūsų tarpan // Kardas, 1936, Nr. 19, p. 506.

suvažiavime“³⁷. Absolventų PLP karo mokyklai dovanoti paveiksai buvo pakabinti mokyklos valgykloje. Tuo pat metu mokykloje mokėsi XI laidos kariūnai aspirantai irgi nutarė mokyklos valgyklą papuošti to paties dailininko paveikslais. Užsakymą atlikti jis turėjo 1936 m. gegužės mėnesį³⁸. Deja, apie šios tradicijos tęsimą daugiau informacijos rasti nepavyko. Labiausiai tikėtina, kad dėl brangumo kitos laidos (XIX ir XX) galėjo dovanoti ką nors simboliška. Akivaizdu, kad ši XVIII kadrinių karininkų ir XI aspirantų laidų sukurta tradicija neprigijo dėl 1940 m. prasidėjusios okupacijos.

IŠVADOS

Tradicijos – svarbi kiekvienos karo mokyklos gyvenimo dalis. Galima drąsiai teigti, kad per du nepriklausomos Lietuvos Karo mokyklos gyvavimo dešimtmečius susiformavo savitos, tik jai būdingos tradicijos, glaudžiai susijusios su valstybės istorija, mokyklos vidaus gyvenimu ir puoselėjamomis moralinėmis vertybėmis. Nors nagrinėti šaltiniai yra riboti ir fragmentiški, pavyko apžvelgti ir išanalizuoti pagrindines Karo mokyklos tradicijas. Išleidžiant V kadrinių karininkų laidą Karo mokykloje pradėjo formotis iš esmės savita, tik Lietuvos Karo mokyklai būdinga, pirmojo karininko laipsnio suteikimo ceremonija, vėliau ji buvo tobulinama ir papildoma naujais elementais, tačiau pačių iškilnių eiga liko nepakitusi iki pat 1940 m. Lietuvos okupacijos.

Autorius viliasi, kad ateityje, tiriant kariuomenės dalinių raidą ir istoriją, daugiau dėmesio bus skiriama jų tradicijoms.

Įteikta 2013 m. rugsėjo 3 d.

³⁷ Mūsų didžioji šventė // Kariūnas, 1936, Nr. 22–23, p. 330–331.

³⁸ Kar. Gr. Š-kas, Gražus vyresniojo kurso ir ats. j. ltn. kursantų nutarimas // Kariūnas, 1936, Nr. 21, p. 308.

TRADITIONS DE L'ÉCOLE MILITAIRE LITUANIENNE DE 1919 A 1940

Gintautas JAKŠTYS

Académie Militaire Lituanienne du Général Jonas Žemaitis

Selon les pays, les écoles militaires diffèrent les unes des autres non seulement par l'uniforme mais également par les distinctions établies, généralement au travers des caractéristiques et traditions propres à l'école militaire de la nation donnée. Les traditions n'apparaissant ou n'étant pas introduites habituellement par des ordres ou des instructions spécifiques mais plutôt par des initiatives de la communauté et gestion militaire qui seront présentées ci-après, il est assez difficile de les étudier à cause du manque de ressources et d'impartialité. L'histoire de l'école militaire lituanienne commence à partir « d'une feuille vierge » sans suite avec leur histoire ni celle des corps de cadets qui ont existé au 18ème siècle dans le Grand-Duché de Lithuanie, ni avec celle des écoles de junkers de la Russie impériale. Les officiers et les cadets de l'école créent et entretiennent leurs propres traditions, lesquelles sont étroitement liées à l'histoire de la Lituanie et à la vie scolaire. Il se trouve que la graduation des cadets de l'école militaire est finalement devenue la célébration la plus importante et la plus mémorable dans la vie de chaque diplômé. La graduation des cadets durait toute la journée et combinait en soi de nombreuses traditions interconnectées et connexes ainsi que des éléments divers qui se sont finalement transformés en un agrégat solide et indivisible de traditions. Le moment culminant de la graduation des cadets est la promotion des officiers et la remise des épées des officiers, qui a traversé une assez longue évolution jusqu'à sa transformation complète en 1927-1930. La plupart des festivités et leurs éléments essentiels sont restés inchangés jusqu'à l'occupation de la Lituanie en 1940.

Une implication plus active de la part de la direction militaire afin d'influencer les traditions émergentes et existantes dans l'armée est perceptible au cours des années 1920. C'est à ce moment-là qu'apparaissent

à l'école militaire « les dangers traditionnels » destinés à commémorer les événements du 9 octobre et du 17 décembre, en complément de la cérémonie de graduation des officiers. En outre, au cours du Congrès général du club des Officiers le 8 mai 1936, le président du Conseil des Anciens du club de l'époque, le Gén. Bgd. Vladas Nagius-Nagevičius a suggéré, entre autres, de faire que le Club des officiers bâtit ses propres traditions. Cela a conduit à l'incorporation de la tradition du Club des officiers de Lituanie (Ramovė). Cependant, la tradition la plus célèbre et connue parmi toutes celles de l'école militaire lituanienne est appelée « Vargelis - Tėvelis ». Cette tradition officieuse a émergé aux alentours de 1925 par les initiateurs et organisateurs des officiers du cadre une fois les officiers issus de la région de Vilnius promus.

Les traditions qui ont existé à l'école militaire lituanienne de 1919 à 1940 avaient bien évidemment une valeur éducative dans l'apprentissage des futurs officiers de l'armée lituanienne. Le respect de ces traditions était volontaire et leur développement et vitalité dépendaient le plus souvent des officiers. On peut donc affirmer sans crainte que des traditions distinctives et propres à l'école militaire de la Lituanie indépendante se sont formées en deux décennies, lesquelles sont étroitement liées à l'histoire de la Nation, à la vie interne de l'école et aux valeurs morales qui leur sont chères.

TRADITIONS OF LITHUANIAN MILITARY SCHOOL IN 1919–1940

Gintautas JAKŠTYS

The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Military Schools differ from one another in many countries not only by their uniform, but also by their established and distinctive traditions, usually typical only for military schools of the particular country. Since traditions usually occur or are introduced not by specific orders or instructions, but simply as a result of the initiative of the military community or leadership, their study is quite complicated due to a lack of resources and their bias. The Lithuanian Military School started its history from a ‘blank sheet of paper’ and related its history neither with the cadet corps existing in the Grand Duchy of Lithuania in the 18th century nor with Junker schools of the Tsarist Russian Empire. The officers and cadets of the school created and nurtured their developed traditions closely tied to the history of Lithuania and school routines. It so happened that a cadet’s graduation from the Military School eventually became the most important and memorable celebration of the life of every school graduate. The cadet farewell ceremony lasted all day and combined many different, interwoven and related traditions, and individual elements, which, ultimately, have become an integral and indivisible part of the tradition. The culmination moment of the cadet farewell ceremony – granting the rank of officer and handing the officers swords, survived a long enough evolution until it was finally formed in 1927–1930. The course of celebrations and essential elements remained unchanged until the occupation of Lithuania in 1940.

Increased actions of the leadership of the army seeking to influence the emerging and existing army traditions were observed in the 1920s. At this particular time, ‘traditional threats’ for mentioning the events of 9 October and 17 December, including the celebration ceremony of granting the ranks of officer were introduced in the military school. In addition,

during the General Congress of the Officer Club 'Karininkų Ramovė' held on 8 May 1936, the Chairman of the Elders' Council of the Club Brigadier General Vladas Nagius-Nagevičius among other issues, suggested that 'Ramovė' should develop more of its own traditions. Thus, was born the tradition of incorporation of Lithuanian's officers into the Officers' Club 'Ramovė'. However, the most famous and best known of all the traditions of the Lithuanian Military School was the 'Vargelio-Tėvelio' tradition. This unofficial tradition emerged in about 1925. Its organisers and initiators were cadets from the Vilnius region.

Traditions of the Lithuanian Military School in the period 1919-1940 apparently had an educational value for the future education of officers of the Lithuanian army. The compliance with traditions was voluntary, and their development and viability depended on the cadets. It is safe to assume that distinctive and unique traditions of the Lithuanian Military School clearly tied to the history of the state, the school's internal life and cherished moral values were formed within two decades of existence of the independent Lithuanian Military School.